

>>STUDIUM LINGUAE LATINAE<<

Νεκτάριος Χατζηανδρέου

ΓΕΡΟΥΝΔΙΟ -ΓΕΡΟΥΝΔΙΑΚΟ

Εισαγωγικά (για να μπούμε στο κλίμα)

Ξέρουμε όλες και όλοι ότι το ρήμα, πέρα από τις εγκλίσεις -την κυρίως, δηλαδή, ρηματική του φύση- σχηματίζει και τους λεγόμενους ονοματικούς τύπους

Αυτοί στα ελληνικά είναι 1) η μετοχή και 2) το απαρέμφατο

Στα λατινικά, πάλι, είναι 1) η μετοχή, 2) το απαρέμφατο, 3) το σουπίνο, 4) το γερούνδιο, 5) το γερουνδιακό

Οι ονοματικοί τύποι μπορούν να διακριθούν

α) από άποψη φύσης σ' εκείνους που είναι ουσιαστικά και στους άλλους που είναι επίθετα.

β) από άποψη μορφολογίας σε άκλιτους και σε κλιτούς

Προσέξτε την κατανομή τους στον παρακάτω πίνακα

ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΡΗΜΑΤΟΣ ΣΤΑ ΛΑΤΙΝΙΚΑ

Μορφ.\ φύση	ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ	ΕΠΙΘΕΤΟ
ΚΛΙΤΟΣ	ΣΟΥΠΙΝΟ ΓΕΡΟΥΝΔΙΟ	ΜΕΤΟΧΗ ΓΕΡΟΥΝΔΙΑΚΟ
ΑΚΛΙΤΟΣ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	-

Δεν μας είπες, όμως, και τ' άλλο: τι γίνεται με τους χρόνους και τη φωνή; Έχουν ή όχι οι ονοματικοί τύποι. Λοιπόν... άλλος ένας πίνακας!

ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΡΗΜΑΤΟΣ ΣΤΑ ΛΑΤΙΝΙΚΑ

Ονοματικοί τύποι	ΧΡΟΝΟΣ	ΦΩΝΗ
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
ΜΕΤΟΧΗ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
ΓΕΡΟΥΝΔΙΟ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
ΓΕΡΟΥΝΔΙΑΚΟ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
ΣΟΥΠΙΝΟ	ΟΧΙ	ΝΑΙ

Βάλαμε τα πράγματα, όπου πρέπει. Ας μιλήσουμε πιο συγκεκριμένα

ΓΕΡΟΥΝΔΙΟ

Τι είναι: ονοματικός τύπος του ρήματος, ειδικότερα ρηματικό ουσιαστικό ενεργητικής φωνής, που σχηματίζει μόνο τις πλάγιες πτώσεις στον ενικό αριθμό, σύμφωνα με τα δευτερόκλιτα ουδέτερα.

Πώς σχηματίζεται: προσέξτε τα παρακάτω:

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΓΕΡΟΥΝΔΙΟΥ

α', β'. συζυγία:	Θέμα ρήματος	+ nd	+καταλήξεις *
γ', δ'. συζυγία:	Θέμα ρήματος	+end	

*τις καταλήξεις, δηλαδή, των πλάγιων πτώσεων (γεν., δοτ., αιτ., αφαιρ.) ενικού αριθμού των δευτεροκλίτων ουσιαστικών: (γεν.:**-i**, δοτ.:**-o**, αιτ.:**-um**, αφαιρ.:**-o**)

Εφαρμογή

Ας σχηματίσουμε το γερούνδιο των παρακάτω ρημάτων και στις τέσσερις πτώσεις

ΡΗΜΑ	ΘΕΜΑ + ΠΡΟΣΦΥΜΑ	ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ
porto (1)		
compleo (2)		
mitto (3)		
tribuo (3)		
aspicio (3)		
invenio (4)		

Σημειώστε ότι γερούνδιο σχηματίζουν και τα αποθετικά και ημιαποθετικά ρήματα. Ας κάνουμε και κανένα παράδειγμα

ΡΗΜΑ	ΘΕΜΑ + ΠΡΟΣΦΥΜΑ	ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ
confido (3)		
sequor (3)		

Τι γίνεται τώρα με τα ιδιόκλιτα ρήματα. Έχουν, δεν έχουν γερούνδιο; Κάτι ιδιαίτερο; Για να δούμε:

α. Τα **sum, possum, fio, volo, nolo, malo** δε σχηματίζουν καθόλου γερούνδιο

β. Το **fero** σχηματίζει κανονικά γερούνδιο σαν ρήμα γ' συζυγίας

γ. Το **eo** αξίζει να προσεχτεί ιδιαίτερα, γιατί σχηματίζει το γερούνδιό του αξιοποιώντας το αλλόμορφο του θέματος του, όπως και με τη μετοχή ενεστώτα. ΠΡΟΣΕΞΤΕ! **eundi, eundo, eundum, eundo.**

-Αυτά με τη γραμματική. Τη σκυτάλη παίρνει το συντακτικό.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥΝΔΙΟΥ

Το γερούνδιο (θεωρείται ότι) ισοδυναμεί με τις πλάγιες πτώσεις έναρθρου απαρέμφατου. Προφανώς, η θέση αυτή – δεδομένου ότι δεν υπάρχει τίποτε έναρθρο στα λατινικά – προέκυψε απ' τη συγκριτική θεώρηση ελληνικής και λατινικής σε φράσεις που παρουσιάζουν αναλογία,όπως:

ή τέχνη του ζῆν → *ars vivendi*

Ας εξετάσουμε, όμως, το συντακτικό ρόλο που μπορεί να παίξει το γερούνδιο, ανάλογα με την πτώση στην οποία βρίσκεται

Η ΓΕΝΙΚΗ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥΝΔΙΟΥ

1. Λειτουργεί ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός κοντά σε ουσιαστικά και επίθετα, ως γενική προσδιοριστική, δηλαδή, που, κατά περίπτωση, μπορεί να εξειδικεύεται (αντικειμενική, κτητική κ.α.)

π.χ. <i>ars scibendi</i> -	μετάφραση: _____ χαρακτηρισμός: _____ _____
<i>modus vivendi</i> -	μετάφραση: _____ χαρακτηρισμός: _____ _____
<i>cupiditas pugnandi</i>	μετάφραση: _____ χαρακτηρισμός: _____ _____
<i>mora standi</i> -	μετάφραση: _____ χαρακτηρισμός: _____ _____
<i>cupidus administrandi</i> -	μετάφραση: _____ χαρακτηρισμός: _____ _____

2. Με τις καταχρηστικές προθέσεις causa (ένεκα) και gratia (χάριν) δηλώνει, κυρίως το τελικό αίτιο.

π.χ. *videndi causa*: θεωρίας ένεκα, *dicendi gratia*: λόγου χάριν

Η ΔΟΤΙΚΗ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥΝΔΙΟΥ

Λειτουργεί ως προσδιορισμός του σκοπού κοντά σε επίθετα που σημαίνουν «κατάλληλος», «πρόσφορος».

π.χ. *Caesar castra in loco idoneo aquando posuit*

μετάφραση: _____

χαρακτηρισμός: _____

Η ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥΝΔΙΟΥ

Είναι πάντοτε εμπρόθετη, συνήθως με τις προθέσεις in και ad και λειτουργεί ως εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός κίνησης και κατάληξης, στην πρώτη περίπτωση, κατεύθυνσης και, μεταφορικά, σκοπού, στη δεύτερη.

π.χ. Fortissimorum virorum imagines ad imitandum scriptores nobis reliquerunt

μετάφραση: _____

χαρακτηρισμός: _____

Η ΑΦΑΙΡΕΤΙΚΗ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥΝΔΙΟΥ

1. Απρόθετη λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός τρόπου

π.χ. Cogitando homines excellentes mentem et animum conformabam

μετάφραση: _____

χαρακτηρισμός: _____

2. Εμπρόθετη με κάποια από τις προθέσεις που συντάσσονται με αφαιρετική (in,ab,ex,de) δηλώνει ανάλογη επιρρηματική σχέση (εντοπισμό, αφετηρία, προέλευση, αναφορά)

π.χ. in narrando aliquid breves esse debemus

μετάφραση: _____

χαρακτηρισμός: _____

ΓΕΡΟΥΝΔΙΑΚΟ

Τι είναι: ονοματικός τύπος του ρήματος, ειδικότερα ρηματικό επίθετο παθητικής φωνής, που σχηματίζει όλες τις πτώσεις ενικού και πληθυντικού και στα τρία γένη σύμφωνα με τα δευτερόκλιτα επίθετα σε -us, -a, -um

Πώς σχηματίζεται: αξιοποιώντας το θέμα του γερούνδιου. Δηλαδή:

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΓΕΡΟΥΝΔΙΑΚΟΥ

α', β' συζυγία: θέμα ρήματος	+ nd	+ -us, -a, -um
γ', δ' συζυγία: Θέμα ρήματος	+end	+ -us, -a,-um

Εφαρμογή

Ας σχηματίσουμε το γερουνδιακό των παρακάτω ρημάτων στην ονομαστική ενικού και των τριών γενών

ΡΗΜΑ	ΘΕΜΑ + ΠΡΟΣΦΥΜΑ	ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΡΙΩΝ ΓΕΝΩΝ
porto (1)		
compleo (2)		
mitto (3)		
tribuo (3)		
aspicio (3)		
invenio (4)		
confido (3)		
sequor.(3)		

Αναγκαία διευκρίνιση: Αν και δεν προσκρούουν σε κάποιο γραμματικό εμπόδιο, μπορεί αρκετά ρήματα, στην πράξη, να σχηματίζουν μόνο το ουδέτερο γένος. Το γιατί θα ξεκαθαριστεί στην κουβέντα για τη συντακτική χρήση του γερουνδιακού.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥΝΔΙΑΚΟΥ

A. Γερουνδιακό του σκοπού

Το γερουνδιακό, σ' αυτήν την περίπτωση, δηλώνει τον σκοπό συναπτόμενο ως κατηγορηματικός προσδιορισμός στο άμεσο αντικείμενο δοτικών ρημάτων

π.χ. Pastor dedit feminae pueros *educandos*(... έδωσε... τα παιδιά για ανατροφή)

Manius praebuit se eis *spectandum* (... παρουσιάστηκε για να τον δούν)

Το γερουνδιακό του σκοπού ισοδυναμεί με το απαρέμφατο του σκοπού της ελληνικής, όταν συμπληρώνει δοτικά ρήματα

π.χ. Φίλιππος έδωκεν Ποτιδαιάταις τήν περι λίμνην Βόλβην *νέμεσθαι*

B. Ονοματικό μέλος της παθητικής περιφραστικής συζυγίας

Το γερουνδιακό, στην ονομαστική (ή αιτιατική, στο απαρέμφατο) του αριθμού και του γένους που αντιστοιχεί στο υποκείμενο, μαζί με το βοηθητικό ρήμα συναπαρτίζει την παθητική περιφραστική συζυγία (παράβαλε: μετοχή μέλλοντα + βοηθητικό ρήμα → ενεργητική περιφραστική συζυγία)

Η παθητική περιφραστική συζυγία, όπως και η ενεργητική άλλωστε, σχηματίζει τους χρόνους και τις εγκλίσεις του βοηθητικού ρήματος.

Το γερουνδιακό, στην περίπτωση που συζητάμε, ισοδυναμεί με τα σε -τέος ρηματικά επίθετα της ελληνικής (άρα εμπεριέχουν την έννοια του "πρέπει"

- π.χ. 1) Carthago delenda est (η Καρχηδόνα πρέπει να καταστραφεί)
2) Pacta servanda sunt (οι συμφωνίες πρέπει να τηρούνται)
3) De omnibus dubitandum est (για όλα πρέπει κανείς ν'αμφιβάλλει)
4) Eundum est nobis domum (πρέπει να πάμε σπίτι)

Διαβάζοντας τα παραδείγματα, παρατηρούμε ότι, ενώ το 1^ο και το 2^ο είναι ανάλογα το 3^ο και το 4^ο διαφέρει. Άρα υπάρχουν δυο δυνατότητες σύνταξης για τον τύπο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας.

(α) Προσωπική → Το γερουνδιακό συμφωνεί κατά γένος, αριθμό και πτώση με το υποκείμενο του βοηθητικού ρήματος (παραδείγματα 1 και 2)

Αυτή η σύνταξη χρησιμοποιείται, όταν το γερουνδιακό προέρχεται από ρήμα που δέχεται αντικείμενο σε αιτιατική.

(β) Απρόσωπη → Το γερουνδιακό μπαίνει στο ουδέτερο γένος ενικού αριθμού και το βοηθητικό ρήμα στο γ' ενικό πρόσωπο (παραδείγματα 3 και 4)

Αυτή η σύνταξη χρησιμοποιείται, όταν το γερουνδιακό προέρχεται από ρήμα

- α) μεταβατικό, που παίρνει αντικείμενο σε άλλη πτώση, εκτός αιτιατικής
β) αμετάβατο

Αφού, είτε προσωπική είτε απρόσωπη, η σύνταξη είναι παθητική, απαιτείται ποιητικό αίτιο. Ποια μορφή θα έχει;

Το ποιητικό αίτιο με τύπο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας δηλώνεται με τη δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου. Εξαιρέσεις υπάρχουν, αλλά...το αφήνουμε γι' αργότερα!

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1.σσ.76→II,

2.σσ.81-82→II, V

3.σσ.241→I,III